

Pensioenverrekening; volmacht tot betaling van pensioen aan een ander dan de rechthebbende scheidt geen betalingsverplichting ten opzichte van die and...

Rb. Maastricht 10-12-1998, 32 149 /1997, m.nt. mr. W.P.M. Thijssen

Instantie	Rechtbank Maastricht
Datum	10 december 1998
Zaaknummer	32 149 /1997
Noot	mr. W.P.M. Thijssen
Vakgebied(en)	Verzekeringsrecht / Pensioenrecht

Essentie

Pensioenverrekening; volmacht tot betaling van pensioen aan een ander dan de rechthebbende scheidt geen betalingsverplichting ten opzichte van die ander.

Samenvatting

Een machtiging tot betaling van een gedeelte van de termijnen van een ouderdomspensioen aan de (ex-)echtgenoot van de pensioengerechtigde, afgegeven aan een uitvoeringsorgaan in het kader van pensioenverrekening volgens het Boon/Van Loon-ar-rest (HR 27 november 1981, NJ 1982, 503), verplicht het uitvoeringsorgaan niet tot het verrichten van deze betalingen.

Uitspraak

UITSPRAAK

in de zaak van
W, eiseres, procureur mr. R.A. Havenhoek
tegen
de NV, X

Inleiding

In de echtscheidingsprocedure heeft de man een machtiging getekend, zodat het pensioenfonds te

zijner tijd rechtstreeks aan de vrouw kan uitkeren. Het Pensioenfonds weigert echter hieraan mee te werken en daarom vordert de vrouw dat het Pensioenfonds zal worden veroordeeld de machtiging uit te voeren.

De rechtbank wijst de vordering van de vrouw af. De rechtbank stelt dat de afgegeven machtiging van de man de pensioenverzekeraar nog niet verplicht rechtstreeks aan de vrouw uit te keren. De machtiging geeft de pensioenverzekeraar slechts een bevoegdheid tot rechtstreekse uitbetaling aan de vrouw. Er ontstaat door de machtiging echter geen vorderingsrecht van de vrouw op de pensioenverzekeraar.

(...)

4. Beoordeling

4.1. Voorop gesteld dient te worden dat eiseres op grond van de pensioenverrekening geen pensioenrechten van S. toegedeeld kan krijgen maar slechts meedeelt in de waarde daarvan, zoals beslist door de Hoge Raad in zijn arrest van 27 november 1981, *NJ* 1982, 503 ('Boon/van Loon'). Uitsluitend de ex-echtgenoot die het pensioen heeft opgebouwd blijft rechthebbende, zoals gedaagde terecht heeft aangevoerd. Hieraan doet niet af dat bij het berekenen van het aan de andere echtgenoot (in dit geval eiseres) toe te kennen aandeel van de pensioenwaarden de waarde van het opgebouwde weduwepensioen mede in aanmerking wordt genomen. De stelling van eiseres dat zij op grond van het arrest 'Boon/van Loon' rechthebbende is op een deel van de pensioenrechten dient derhalve te worden verworpen.

4.2. Voormelde waardeverrekening kan op verschillende manieren plaatsvinden. Kennelijk hebben de ex-echtelingen in dit geval de vorm van een voorwaardelijk recht gekozen, dat wil zeggen dat eiseres een gedeelte van het ouderdomspensioen van S. krijgt uitgekeerd vanaf het moment dat dit tot uitkering komt.

4.3. Pensioenverrekening is aldus — anders dan bij pensioenverevening op basis van de in casu niet van toepassing zijnde Wet verevening pensioenrechten bij scheiding — een verdelingskwestie die in principe de pensioeninstelling bij wie de rechthebbende zijn of haar rechten heeft opgebouwd niet regardeert. Dit kan anders zijn indien het pensioenreglement daarin voorziet, hetgeen zich echter in dit geval niet voordoet, zoals gedaagde terecht heeft gesteld.

4.4. Waar eiseres stelt dat het pensioenreglement niet uitsluit dat er sprake kan zijn van een overdracht van pensioenrechten, gaat zij eraan voorbij dat een dergelijke overdracht in de overgelegde machtiging niet gelezen kan worden.

4.5. Krachtens het bepaalde in artikel 8a van de Pensioen- en Spaarfondsenwet en het bepaalde in artikel 7 lid 7 van het toepasselijke pensioenreglement van de stichting is eiseres wel rechthebbende op het bijzonder weduwepensioen zoals dat tot datum echtscheiding door S. is opgebouwd. Dit brengt mee dat eiseres ten aanzien van het bijzonder weduwepensioen wel een rechtstreekse aanspraak heeft jegens gedaagde, hetgeen gedaagde, zo begrijpt de rechtbank het onder 5 bij conclusie van dupliek gestelde, ook erkent. Voor zover de vordering van eiseres mede ziet op de uitbetaling van het bijzonder weduwepensioen dient deze dan ook te worden afgewezen wegens gebrek aan belang.

4.6. Eiseres heeft voorts gesteld dat zij op grond van de door S. afgegeven machtiging jegens gedaagde een rechtstreekse aanspraak op het verrekenbare deel van het ouderdomspensioen heeft. Dit standpunt dient te worden verworpen, zoals ook gedaagde ten verweere heeft aangevoerd, nu een dergelijke machtiging gedaagde jegens haar wederpartij S. de bevoegdheid geeft niet aan hem maar aan eiseres uit te keren, doch geen verplichting daartoe inhoudt, laat staan een vorderingsrecht schept van eiseres jegens gedaagde. De wet noch het toepasselijke pensioenreglement van de stichting bieden daartoe

enig aanknopingspunt. De machtiging kan derhalve evenmin worden opgevat als een betalingsopdracht op termijn waaraan eiseres jegens gedaagde een vorderingsrecht zou kunnen ontlenuen. De tekst van de machtiging geeft daartoe ook geen aanleiding. Hieraan doet niet af dat het pensioenreglement niet uitsluit dat gedaagde aan een ander dan rechthebbende op basis van diens aanspraken betalingen doet, of in verleden wel eens zou hebben gedaan.

4.7. Gelet op het hiervoor onder 4.6 overwogene kan in het midden blijven of de machtiging aan gedaagde dan wel aan de stichting had moeten worden verleend.

4.8. Waar eiseres nog heeft aangevoerd erbij belang te hebben te weten wanneer zij haar pensioenaanspraken te gelde kan maken, miskent zij enerzijds dat zij terzake het weduwepensioen rechthebbende is en dat gedaagde derhalve rechtstreeks aan har dient uit te keren — zij mag in staat geacht worden gedaagde van haar mogelijke adreswijzigingen op de hoogte te houden, voorzover al nodig — terwijl zij anderzijds reeds aangeeft te beseffen dat de verrekeningsaanspraken terzake de ouderdomspensioenrechten eerst ingaan op de vijfenzestigste verjaardag van S., welke datum voor haar bekend mag worden geacht en omstreeks welk tijdstip zij zich tot hem dient te wenden.

4.9. Al het vorenstaande brengt met zich mee dat de vordering moet worden afgewezen en dat eiseres als de in het ongelijk gestelde partij de kosten van deze procedure moet dragen.

(...)

Noot

Auteur: mr. W.P.M. Thijssen

1.a. Uit het arrest Boon/Van Loon (HR 27 november 1981, *NJ* 1982, 503) volgde als hoofdregel voor pensioenverrekening dat het waardeverschil tussen het aan de ene (ex-)echt-genoot toe te rekenen ouderdomspensioen en het aan de andere (ex-)echtgenoot toe te rekenen weduwe- of weduwnaarspensioen (art. 8a PSW en art. 10 Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW; vgl. O. 4.5 van het vonnis) als opgebouwd tot de datum van ontbinding van de gemeenschap door de (ex-)echtgenoten dient te worden verrekend door betaling van een bedrag ineens per de datum van ontbinding.

1.b. Een gemeenschap wordt ontbonden (voorzover in verband met pensioenverrekening relevant) ten gevolge van echtscheiding of scheiding van tafel en bed (art. 1:99, eerste lid, BW). In geval van echtscheiding wordt de gemeenschap ontbonden door inschrijving van de beschikking waarbij de echtscheiding werd uitgesproken in de registers van de burgerlijke stand (art. 1:99 BW jo. art. 1:163 BW). In geval van scheiding van tafel en bed treedt de gemeenschap in staat van ontbinding door het uitspreken van de beschikking tot scheiding van tafel en bed (art. 1:99 BW jo. art. 1:173 BW).

1.c. Betaling van een bedrag ineens door de (ex-)echtgenoot die was overbedeeld (in de praktijk vrijwel altijd de echtgenoot die ouderdomspensioen had opgebouwd) per deze datum was in de praktijk vaak niet mogelijk. Het daarvoor benodigde bedrag was vaak niet voorhanden omdat het gedeelte van de gemeenschap dat aan de uit hoofde van pensioenverrekening overbedeelde (ex-)echtgenoot toekwam en zijn eventuele overige vermogen (dat buiten de gemeenschap viel) ontoereikend was. Het met pensioenverrekening gemoeide bedrag was in de praktijk meestal ook te hoog om te worden gecompenseerd uit overbedeling met andere bestanddelen uit de gemeenschap van de onderbedeelde (ex-)echtgenoot.

1.d. Omdat de Hoge Raad voorzag dat pensioenverrekening door middel van betaling ineens in de

praktijk vaak niet mogelijk zou zijn, overwoog de Hoge Raad in zijn arrest Boon/Van Loon (voorzover hier relevant) dat pensioenverrekening óók kon worden gerealiseerd door middel van periodieke voorwaardelijke betalingen door de overbedeelde (ex-) echtgenoot te verrichten vanaf zijn pensioendatum aan de onderbedeelde (ex-)echtgenoot zolang beiden in leven zijn. Daarbij ging de Hoge Raad ervan uit dat de waarde van het opgebouwde ouderdomspensioen die van het opgebouwde weduwe- of weduwnaarspensioen overtrof (O. 13, NJ 1982, 1727, I.k.). Dit uitgangspunt volg ik hierna.

1. e. In de praktijk is vaak het misverstand ontstaan dat de (ex-)echtgenoot die recht had op dergelijke periodieke betalingen, indien deze wijze van uitgestelde pensioenverrekening werd overeengekomen, recht kreeg op (een deel van) het ouderdomspensioen van de overbedeelde (ex-)echtgenoot. De rechtbank wijst er in dit vonnis terecht op dat dit niet juist is (zie O. 4.1 van het vonnis). De onderbedeelde (ex-)echtgenoot heeft uit hoofde van pensioenverrekening een vordering op het gehele vermogen van overbedeelde (ex-)echtgenoot, die qua grootte kan worden uitgedrukt in een percentage van het ouderdomspensioen dat formeel-juridisch geheel aan de overbedeelde (ex-)echtgenoot toekomt (vgl. art. 3:276 BW).

2. a. Uit het vonnis van de rechtbank blijkt niet duidelijk wat de inhoud van de verstrekte machtiging was. Ik zie twee mogelijkheden. De *eerste* is dat de (gewezen) deelnemer die het te verrekenen ouderdomspensioen had opgebouwd zijn ex-echtgenoot volmacht had gegeven betaling van de aan hem uit hoofde van pensioenverrekening toekomende bedragen bij het uitvoeringsorgaan te vorderen. De *tweede* is dat deze (gewezen) deelnemer het uitvoeringsorgaan volmacht had gegeven deze betalingen in zijn naam rechtstreeks aan zijn (ex-)echtgenoot te verrichten. Uit het vonnis van de rechtbank volgt dat een dergelijke volmacht in het algemeen in géén van beide gevallen tot een *verplichting* voor het uitvoeringsorgaan zou hebben geleid de bedoelde betalingen aan de onderbedeelde (ex-)echtgenoot te verrichten, maar slechts de *bevoegdheid* daartoe zou scheppen. Deze conclusie van de rechtbank is naar mijn mening juist.

2.b. Wat de *eerste* variant van de volmacht betreft, volgt dit uit het feit dat aan het vermogensrecht het beginsel ten grondslag ligt dat verbintenissen tussen partijen géén verplichtingen voor derden kunnen scheppen. Een volmacht van de overbedeelde (ex-)echtgenoot aan de onderbedeelde (ex-)echtgenoot kan geen juridisch afdwingbare verplichtingen aan het uitvoeringsorgaan opleggen. Een volmacht die op overeenkomst berust zou wél rechten voor het uitvoeringsorgaan kunnen scheppen, maar niet tegen de wil van het uitvoeringsorgaan in. Ik wijs in dit verband op art. 6:253, eerste lid, BW. Uit dat artikellid blijkt dat een overeenkomst met derdenbeding slechts een *recht* voor de derde kan scheppen, echter uitsluitend wanneer de derde dit recht aanvaardt (vgl. PG Boek 6 NBW, blz. 953 en 956-957 en art. 6:253, derde lid, BW; een derdenbeding kan overigens wél een recht onder een last inhouden op grond van de rechtvaardiging dat een derdenbeding niet stilzwigend kan worden aanvaard maar slechts door een verklaring).

2. c. Wat de *tweede* variant van de volmacht betreft, volgt dit uit het beginsel van de contractvrijheid. Uit dat beginsel vloeit voort dat het uitvoeringsorgaan niet is gehouden om door partijen bij die overeenkomst van volmacht beoogde verplichtingen voor het uitvoeringsorgaan te accepteren (art. 6; 217, eerste lid, BW). Voor deze variant van de volmacht wijs ik nog op art. 3:60 BW. Uit dat artikel blijkt dat een volmacht aan een uitvoeringsorgaan voor dat uitvoeringsorgaan uitsluitend de bevoegdheid, maar niet de plicht, kan scheppen om (een deel van) een pensioen aan een ander dan de rechthebbende uit te betalen.

3. Overigens geeft de rechtbank aan dat het uitvoeringsorgaan wél verplicht zou zijn geweest rechtstreeks een deel van het ouderdomspensioen van de overbedeelde aan de onderbedeelde (ex-)echtgenoot te betalen indien met het uitvoeringsorgaan een overeenkomst van opdracht zou zijn

gesloten (O. 4.6 van het vonnis). In dat geval zou het uitvoeringsorgaan deze verplichting door het sluiten van deze overeenkomst hebben geaccepteerd. In de situatie die in het vonnis speelde, wenste het uitvoeringsorgaan kennelijk niet aan rechtstreekse uitbetaling mee te werken. Het is daarom aannemelijk dat het uitvoeringsorgaan de hiervoor aangeduide overeenkomst van opdracht niet zou zijn aangegaan.

4. De ex-echtgenoten beoogden kennelijk de banden zoveel mogelijk te verbreken door de betalingen uit hoofde van pensioenverrekening rechtstreeks door het uitvoeringsorgaan te laten verrichten. Een praktische oplossing voor de betalingsproblematiek was geweest dat de tot betaling verplichte ex-echtgenoot zijn ex een volmacht zou hebben gegeven om de uit hoofde van pensioenverrekening verschuldigde bedragen rechtstreeks en automatisch door de bankinstelling, waaraan het uitvoeringsorgaan het te verrekenen pensioen betaalde, aan zijn ex te laten betalen, en deze bankinstelling opdracht zou hebben gegeven daaraan mee te werken.

Bankinstellingen werken in de praktijk probleemloos mee aan dergelijke automatische incasso-opdrachten. het praktische 'nadeel' dat dergelijke opdrachten tot automatische incasso herroepelijk zijn, zou niet zijn ondervangen indien het uitvoeringsorgaan zijn medewerking had verleend aan uitvoering van de gegeven volmacht. Volmacht tot invordering van pensioen kan immers óók door de volmachtgever worden herroepen (art. 32, derde lid, PSW).

5. Uit O. 4.4 van het vonnis blijkt dat in het pensioenreglement waaronder de te verrekenen pensioenen waren opgebouwd, werd gerept van '*overdracht van pensioenrechten*'. Deze bepaling had waarschijnlijk betrekking op waardeoverdracht (art. 32a en art. 32b PSW; art. 16 en art. 16a Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW). Overigens zou degene die uit hoofde van voorwaardelijke pensioenverrekening betalingen aan zijn (ex-)echtgenoot moet verrichten een gedeelte van zijn ouderdomspensioen kunnen overdragen. Dergelijke overdracht is mogelijk voorzover het ouderdomspensioen de beslagvrije voet overtreft (art. 475c en art. 475d Rv.). In de praktijk wordt van deze mogelijkheid van overdracht van pensioen in het kader van pensioenverrekening geen gebruikgemaakt. De reden daarvoor is dat de verplichting tot het verrichten van periodieke betalingen in verband met voorwaardelijke verrekening vervalt bij vóóroverlijden van de (ex-)echtgenoot die recht heeft op de betalingen. Indien de situatie van vóóroverlijden zich voordoet, kan een overdracht niet worden teruggedraaid. Bij de actuariële berekeningen die aan de overdracht ten grondslag liggen wordt rekening gehouden met de kans op vóóroverlijden van de tot betaling gerechtigde (ex-)echtgenoot (vgl. art. 5 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (de WVPS), met name de laatste volzin van het derde lid).

6. De WVPS vervangt met ingang van 1 mei 1995 de op de jurisprudentie gebaseerde pensioenverrekening (vgl. art. 1:94, vierde lid, BW). De WVPS voorziet in rechtstreekse betaling van uit hoofde van pensioenverevening verschuldigde bedragen door het uitvoeringsorgaan aan de gerechtigde (art. 2, tweede lid, WVPS). Ik heb eerder aangegeven dat de juridische status van dit 'recht op uitbetaling' onduidelijk is en dat het vanuit wetssystematisch oogpunt beter was geweest te voorzien in een wettelijke, onherroepelijke, inningsvolmacht (zie *W.P.M. Thijssen*, Het zelfstandig recht op uitbetaling uit het voorstel van Wet verevening pensioenrechten bij scheiding: een civielrechtelijk gedrocht, *Ars Aequi* 1991, blz. 998-1003).